

Ungerska kvinnor i traditionell klädedräkt röstar i ett val. Åtskilliga folkslag har nått Karpaterbäcken genom seklerna. Kvar är ungrarna som firar sitt tusende år som nation.

Gränsen mellan Ungern och Österrike, som uppstod med dubbelmonarkins fall 1918.

Ungerns tre återkomster

Ungern firar i år sitt tusenårsjubileum som rike, räknat från Stefan den heliges kröning. Nicolaus Rockberger tecknar kort de märkliga ungrarnas historia.

STORA RIKEN HAR uppstått och gått under. Ibland har det härskande folket helt enkelt mer eller mindre försvunnit (assimilerats). Centraleuropas mångnationella folkblandning och många minoritetsproblem är ett tydligt exempel på detta. Karpaterbäcken har varit en historisk korsväg för många riken, krig och folkvandringar. Resultatet av detta kan avläsas av dagens demografiska pytt i panna.

Kort före vår tideräkningens början erövrade romarna området söder och väster om Donau, provinserna Pannonia (Transdanubien) med huvudort i Aquincum (Óbuda i nuvarande Budapest). Under en kortare period (år 106-271) ingick även Dacia (Erdély/Transsylvanien/Siebenbürgen) i det romerska riket. Vid den tidpunkten bodde keltiska, illyriska och dakiska stammar i området. Från slutet av 300-talet kom Karpaterbäcken att genomkorsas av olika germanska folk under folkvandringstiden.

PÅ 420-TALET ERÖVRADES Pannonia av hunnerna och hela Karpaterbäcken enades för första gången politiskt under deras väld. Den fruktade hunnerhövdingen Attila hade sitt residens vid Tisza och blev enligt legenden begravd under floden, som tillfälligt hade avletts för att man skulle kunna gräva hans grav. Efter Attilas död 453 föll hela det väldiga hunnerväldet samman och hunnerna försvann ur historien – ut på de sydryska stäpperna enligt vissa, medan andra tror att de ungersktalande szeklerna i östligaste Karpaterbäcken kan vara avkomlingar av hunnerna.

Efter hunnerna invandrade olika germanska stammar som östgoter, gepider och langobarder i Karpaterbäcken, ofta för att fortsätta söderut. Från 567 erövrade avarerna, ett högasiatiskt folk som möjligen var släkt med hunnerna, Karpaterbäcken och kom att regera där under närmare 250 år. I de bergiga gränstrakterna fick underlydande slaviska

stammar slå sig ned. År 796 intog frankerkonungen Karl den store avarernas stora befästa härläger i närheten av Donaus och Tiszas sammanflöde, och ett par år senare upphörde avarernas rike att existera. Liksom hunnerna försvann avarerna spårlost ur historien.

Under större delen av 800-talet behärskades västra delen av Karpaterbäcken av frankerriket (Bayern) och de östra delarna av bulgarer. I de nordligaste delarna av Karpaterbäcken uppstod det Stora-mähriska riket. Det stora slättlandet i mitten, pusan, saknade i stort sett fast befolkning.

MOT SLUTET AV 800-TALET kom ytterligare ett ryttarfolk, som sista stora folkvandringsslag, över de sydryska stäpperna till Karpaterbäcken. Det var ungrarna (eller magyarerna efter den största av de sju ungerska stammarna) som under sin hövding Árpád troligtvis på hösten år 895 började vandra in genom Karpaterpassen. Man uppskattar att antalet ungrare som invandrade var mellan fyra- och femhundra tusen. På fem år erövrade de i strid med bulgarer, bayrare och mährer hela Karpaterbäcken. I över tusen år utgjorde Karpaterbäcken med omgivande bergskedjor Ungerns gränser.

Under de kommande årtiondena gjorde ungrarna snabba ryttaräder från Karpaterbäcken runt om i Europa då de härjade och plundrade. Samtidigt var vikingarna från Norden en liknande plåga för det kristna Europa. Först efter Otto den stores seger över ungrarna vid Lech år 955 upphörde deras härjningar.

För att bevisa att ungrarna ville bli fredliga och bofasta tillkallade storfurst Géza missionärer. Det var viktigt för Ungerns framtid i den västerländska kultursfären att kristnandet skedde från väst, av den katolska kyrkan.

År 1000 kröntes Gézas son, Stefan den helige, till Ungerns förste konung med en krona från påven i Rom, Stefanskronan. Han fick av påven också äretiteln apostoliskt majestät. I år firar man i Ungern därför att Magyar Millennium (fyndigt förkortat MM), tusenårsminnet av den kristna ungerska statsbildningen. Ungernarna utgjorde den helt dominerande befolkningen i landet, men det fanns även andra mindre folkgrupper. St Stefan skrev i en lärobok till sin son att "det är ett fattigt land där det bara talas ett enda språk". År 1102 införlivades Kroatien med Ungern, varigenom ungrarna fick tillträde till Adriatiska havet.

År 1241 drabbades Karpaterbäcken av en ny invasion då mongolerna trängde in österifrån. De härjade under ett års tid varefter de lämnade landet. Förödelsen i Ungern var enorm. Man räknar med att ungefär hälften av landets befolkning på en miljon omkom under mongolernas härjningar. Det är Ungerns första historiska trauma. För att bygga upp landet efter förödelsen kallade kung Béla IV in nybyggare, främst tyskar, som byggde upp en stadskultur i Ungern. De första tyskarna, sachsarna, hade invandrat i östligaste Karpaterbäcken redan på 1100-talet. Även rutener (slaver) och valaker (rumäner) invandrade i de förödda områdena.

UNDER 150 ÅR höll ungrarna det expanderande osmanska väldet stängin, men 1526 led ungrarna ett förödande nederlag mot turkarna vid Mohács. År 1541 erövrade turkarna Buda och Ungern blev tredelat under närmare 150 år. I västra och norra delen regerade habsburgarna, de centrala delarna var under turkisk occupation och i öster var Siebenbürgen (Transsylvanien) ett ungerskt furstendöme i vasallförhållande till turkarna. Slaget vid Mohács och Ungerns tredelning under 150 år är det andra ungerska traumat. Ledande ungrare fruktade för nationens fortbestånd.

Sedan turkarna hade besegrats utanför Wien 1683 följde ett långt krig i Ungern mellan kejsaren och osmanerna. Genom freden i Karlowitz 1699 kom hela Ungern under den habsburgske kejsarens spira. Ett försök till ungersk nationell frigörelse under Rákóczis ledning misslyckades. Fler krig med turkarna följde under 1700-talets första del.

Förödelsen i Ungern var återigen stor efter de